

dela, K. H. Máchy, J. Kollára, I. Slavíka a jiných. Písní tvorbou je vhodně doplněna i o notové zápisy starobylých písní. Divadelní tvorba je představena výčtem děl a několika ukázkami, je zahrnuto i současné divadelní umění.

Na úplný závěr knihy je zařazen seznam svatoivanských památek, na němž se z valné části podílel Miroslav Herold. Seznam si dělá nárok na absolutní úplnost. Přestože je to práce velice komplexní, nezní takové tvrzení příliš přesvědčivě. Lze předpokládat, že úcta ke sv. Ivanu byla po Čechách natolik rozšířená, že snaha pořídit absolutně kompletní seznam všech památek bude většinou vycházet jako lichá. Přesto seznam tvoří důležitý doplněk knihy, a to především pro terénní výzkum lidové zbožnosti.

Jiří Ševčík svou knihou významně přispěl k výzkumu lidového křesťanství v Čechách. Kniha je přístupná širokému spektru čtenářů, je psána – zejména v odborných lingvistických pasážích – srozumitelně, bez zkreslování a neuměrného zjednodušování. Zvlášť cenné jsou početné obrazové přílohy a ucelené seznamy památek. Při tak rozsáhlé práci jsem pouze postrádal rejstřík a přehledné číslování kapitól. To však nemůže zkazit dobrý dojem z celé knihy.

JIRÍ PROKOP

Milan Kováč, Slno jaguára. Náboženský svět Olméků, Mayov a Aztéků,

Bratislava: Chronos 2002, 394 s.

V nově založené ediční řadě „Religionistická knižnica“, vydávané bratislavským nakladatelstvem Chronos, vyšla nedávno jako její první svazek práce Milana Kováče, pracovníka Ústavu etnologie a religionistiky Univerzity Komenského v Bratislavě, věnovaná náboženstvím předkolumbovské Mezoameriky. Autor se v ní soustřeďuje na tři náboženské světy této kulturně výrazné oblasti amerického kontinentu – na svět

Olméků, Mayů a Aztéků, představujících postupně dominantní zástupce předklasického, klasického a poklasického období. Všíma si také paralel v současném náboženském životě Mezoameriky, především u Lacandonců.

Vlastní historicko-náboženská „komparace“ těchto světů nebo spíše, jak naznačuje sám autor, hledání vzájemných historických paralel, se opírá o řadu různorodých pramenů. V případě starobylých civilizací je to především archeologický materiál typu odkrytých kosterních pozůstatků, různých nádob či ikonografických záznamů. Kováč velice precizně a s erudicí sobě vlastní vystihuje sémantiku a historické paralely dochovaných piktografických a hieroglyfických záznamů na kamenných stélách či na keramice nebo stěnách pyramid stejně jako náboženský smysl hliněných plastik, štukových reliéfů a maleb monumentální architektury. Oba kulturní subareály, mayský i aztécký, totiž těmito doklady disponují v nepřeberném množství. Kováčův náhled na tyto náboženské světy se současně poučeně opírá o práce významných světových badatelů (I. Bernal, J. Soustelle, Y. Gonzálezová, M. León-Portilla,) kteří zvláště v mayské oblasti přinesli v poslední době řadu pozoruhodných výsledků (např. M. Coe, L. Scheleová, M. E. Millerová, D. A. Freidel, T. Proskouriačoff).

V historickém horizontu se autor odráží od nejstarší známé „vysoké civilizace“ – kultury Olméků, jež ovlivnila téměř celý geografický areál Mezoameriky. Olmécká kultura zanechává v Mezoamerice nejvýraznější doklady kupř. o božstva deště – olmécká vize v podobě Dešťového dítěte přechází u Aztéků v boha deště Tlaloka (s. 21-24), u božstva kukuřice – olmécká podoba dítěte, kterému z rozštěpu hlavy vyrůstá kukuřičný klas, zřejmě souvisí s mayským ochráncem kukuřičných polí Chakem (s. 26-27), či u podoby opeřeného hada, jenž hraje na celém území Mezoameriky snad nejvýraznější úlohu. U Aztéků jej nalezneme jako Quetzalcóatlá (s. 39-42) a u Mayů v podobě Kukulkána. Od převažujícího animismu olméckého náboženství přes antropomorfní podobu božských a démonických bytostí dalších období vede

autora smysl náboženského synkretismu až k prolnutí s křesťanstvím v současnosti.

Soustředěný zájem o náboženský svět Mezoameriky vrcholí u Kováče terénními výzkumy současných lacandonských Mayů; první pobyt absolvoval v letech 1994-1995 v Mexiku, Guatemale a Belize; druhý pak v letech 1999-2000 v mexickém Chiapasu (viz zadní strana obálky; srov. Dalibor Papoušek, „Svět lacandonských Mayů“, *Religio* 10/1, 2002, 123-126). Jazyk Lacandonců je klasifikován ve skupině vlastních mayských jazyků společně s jazyky *itza*, *yucatec* a *mopan*. Ranější názory badatelů se poněkud odchyľují, např. Cyrus Thomas říká, že se jedná o dialekt obyvatel žijících na horním toku řeky Usumacinty, v severozápadní oblasti Guatemaly a ve východním Chiapasu. Takto rozlišuje západní a východní Lacandonce (C. Thomas – John R. Swanton, „Indian Language of Mexico and Central America, and their Geographical Distribution“, *Bull.* 44, Washington 1911, 70). Podíváme-li se na geograficko-kulturní souvztažnost v poněkud širším měřítku, pak již podle Paula Kirchhoffa („Mezoamerica“, *Acta Americana* 1, 1943, 94) jsou právě etnika hovořící mayskými jazyky součástí mezoamerického kulturního areálu, a František Vrhel (Oldřich Kašpar – F. Vrhel, *Etnografie mimoevropských oblastí, Amerika II: Mezoamerika*, Praha: SPN 1986, 5 a 16.) toto tvrzení doplňuje tezí o jejich autochtonnosti – nahlíží Lacandonce jako „bazální korpus“ v tomto areálu.

Mezoamerický kulturní areál ovšem nelze vidět pouze rastrem etnicko-jazykové klasifikace, ale v jejím rámci také prizmatem náboženských systémů, oproti ostatním areálům severoamerického kontinentu doložitelných v případě vyspělých civilizací Mayů a Aztéků archeologicky i v literárně zpracované podobě v kodexech, legendách a mýtech.

Téma náboženské synkreze různých kulturních prvků majících odlišný původ „krystalizuje“ u Kováče právě v případě Lacandonců. S odvoláním na dva masívní zdroje – na jedné straně poznatky z terénu a práce současných badatelů (vedle klasika A. Tozzer a zejména R. D. Bruce a M.-O. Marionové), na straně druhé pak původní

mayské prameny (kodexy *Dráždanský*, *Pařížský* a *Madridský*; knihy *Chilam Balaam*, *Popol Vuh* a dílo yucatánského biskupa Diega de Landy *Relación de las Cosas de Yucatán*) – autor hledá předobraz k jednotlivým božstvím lacandonského panteonu (s. 311-312). Avšak Kováče nezajímá pouze panteon samotný, mezi další položky řadí i ceremoniální předměty, nádoby či obřadní nápoj *balché*, jehož obdobu známe i z jiných částí Mexika.

S knihou *Slnko jaguára* se nám dostává do rukou zdařilé zpracování kulturně-geograficky i historicky širokého spektra náboženských systémů, či jak říká autor, „struktur Mezoameriky“. Svým komplexním přístupem k tomuto náročnému tématu, a to nejen touto, protožím poslední publikací, se tak Milan Kováč může směle řadit mezi „naše“ (české a slovenské) i světové amerikanisty.

ZUZANA KORECKÁ

Jan G. Platvoet – Arie L. Molendijk (eds.), The Pragmatics of Defining Religion. Contexts, Concepts and Contests,

Leiden: E. J. Brill 1999, 543 s.

Religionistika jakožto vědecká disciplína bývá vymezována s ohledem na svůj předmět jako „věda o náboženství“. Avšak co je to „náboženství“? Tato zdánlivě jednoduchá otázka se při bližším pohledu ukáže být velmi komplikovanou a její zodpovězení určitým konkrétním způsobem s sebou nese řadu důležitých implikací. Na složitost, komplexnost, ale i nespornou zajímavost problematiky vymezování pojmu náboženství upozorňuje obsáhlý sborník *The Pragmatics of Defining Religion: Contexts, Concepts and Contests*, jehož editory jsou holandsští religionisté Jan G. Platvoet a Arie L. Molendijk.

Předložený soubor statí různých autorů má svůj původ v pracovní skupině badatelů z Leidenského Institutu pro studium nábo-